

Gáspár György

Kemény Ferenc: Tengertől tengerig

Az utóbbi két-három évszázadra gondolva – Arany Jánostól a Nyugat költőin át az '50-es, '60-as, '70-es éveken keresztül napjainkig – számtalan, nagyszabású életművet teremtő és maga után hagyó írónkat fogott-ragadott meg egy-egy más kultúrában, nyelvben élő, alkotó művésze. A fordításra irányuló késztetés „jó befektetés” is volt; egyszersmind saját költői eszközeikre, látásmódjukra is pezsdítően hatott, ugyanakkor gondolataik újra formálására is lehetőséget adott. De persze a költők mellett sokan mások (értem alatta: alapvetően más foglalkozásúak) is fordítottak hobbyból, ügyszeretéből, amatőr és profi módon. Ez utóbbiak közé tartozik Kemény Ferenc. Lenyűgöző teljesítménye, életműve (40 nyelvből fordít) esszenciáját, válogatott darbjait olvashatjuk ebben a mostani kötetben. 1956-ban került Norvégiába. Kötetéből idézünk:

Arnulf Øverland

Mindent túlél a nép

Kardunk nem volt nekünk,
inkább hittük a békét,
munkát, ész bölcseségét,
s hogy szép az életünk.
Nem hittük, hogy tűzvész s gyilok
valaha újra hatni fog.
Azt hittük, végül is győz
az értelem s a jog.

Pajzst sem vettünk elő,
veszélyt seholyse láttunk
(hisz mindenki barátunk -),
s ráunktört a nyers erő.
Egy éj borzalma ránkfagyott,
úgy ébredtünk fel mint rabok.
Barátunk volt mindenki,
s mindenki elhagyott.

Vívott a kis csapat
 a tankdivíziókkal,
 a légi légiókkal,
 míg alul nem maradt.
 Ki ver vasat vagy túr röögöt,
 tudja: ha lelke megtörött,
 nem ér az élet semmit,
 végeknek vége jött.

Korábbi diplomáciai pályáját cserélte fel a fordítóéval. De hazaszeretete töretlenül megmaradt. Olvassuk így Theodor Storm fordításának részletét *A mi városunk* c. versből:

De csügg rajtad egész szívem,
 bús parti városunk.
 Az ifjúság varázsa nem
 törlődik rajtad el sosem,
 bús szürke városunk.

Tizenkét nyelven beszél folyékonyan. Szellemének irányultságát, hitvallását egy Voltaire-idézettel jellemezték: „Azok a kutatók, akik a világszerte élő kincsinyszámú gondolkodóknak a legnagyobb szolgálatot teszik, az elszigetelt, írószobájukba zárkózott valódi tudósok, akik sem az egyetemi tanszéken nem fejtegetnek, sem az akadémiában nem vallanak féligazságokat. S az ilyeneket mindig is üldözik. Nyomorult fajzatunk jellegéből folyik, hogy a kitaposott úton járók követ hajigálnak arra, aki új utat mutat.” Talán erről is szól az 1963-ban elhunyt Franz Karl Ginzkey *A kéregető* c. verse:

Ez számtalan szív ajtaján
 kérőn kopogtata;
 kenyeret vára mindenütt,
 de csak követ kapa.

S ő hazahordá mind a sok
 követ, amit kapa:
 belőle önszive köré
 magas falat raka.

Kemény Ferenc nem csupán idegen nyelvekből fordít magyarra, hanem magyarról idegenre, sőt idegenről idegenre, vagyis nem kevesebb mint 102 viszonylatot tesz ki versfordításainak összessége. A fordítások mellett nyelvészettel, bölcsérettel is foglalkozik. Visszatérő motívum az elszuhanó, pillanatnyi, be nem teljesült vonzódás (keserűen-fájón-édesen, legszebbként megélt szerelem?), miként Octavian Goga villanásnyi életképében:

Egy pillanat

Alig egy percre láttuk egymást,
s az örvény rögtön elsodort már.
Baljós végzet leselkedett ránk
az árnyékból, míg átkaroltál.

Mégis, egy néma szembenézés
elég volt, hogy lobogni lássam
egy teljes életnek varázsát
egy pillanatnyi lángolásban –

az óceánon mintha látnék,
koromsötét, félelmes éjben,
felvillanó villámsugárnál
eltűnni egy hajót a mélyben.

Ha figyelembe vesszük, hogy Pilinszky János összes költeménye milyen, aránylag vékony kötetbe, vagy Füst Miláné kevesebb, mint 250 oldalba „belefért”, a szerkesztés és válogatás imponáló teljesítményének látjuk ezt a karcsú kötetet, ami a műfordító mellett Csicsery-Rónay István munkáját is dicséri. 1944-ben – a diplomata szolgálatba lépő szerző/műfordító, akkori íratlan elvárásoknak megfelelően álnéven, Kolos Marcellként – megjelenő „Arion lantján” c. kötete óta ez a mostani, a második. „Az ifjúkori ’Arion lantján’ kötethez kapcsolódva az Arionnak tulajdonított tengerbevesztéstől-menekülést leíró töredékekkel kezdem e kötetemet, végzem pedig Nazim Hikmet tengerbevesztés után epekedő soraival. Amiből tehát magától is rájön az olvasó a ’Tengertől tengerig’ kötetcím eredetére.”

Nazim Hikmet:

Epekedés

Tengerbe téni kívánkozom!
 Kék víztükörben nagyra nőni látszó
 képemet mérni kívánkozom!
 Tengerbe téni kívánkozom!

Sok hajó jár, messze fénylő szemhatárra jár,
 fehér vitorláját nem is bú duzzasztja bár.
 De a hajós-életnek is egy nap vége már,
 s minthogy a halál egyszer csak énám is vár:

én vízben kihunyó fáklyaként
 végemet érni kívánkozom!
 Tengerbe téni kívánkozom!
 Tengerbe téni kívánkozom!

De ne ezek a lemondó sorok legyenek az utolsók!

Kívánjunk Kemény Ferencnek egyik hellén kedvencével, Alkaiossal jó egészséget, további dolgos éveket

Iddogálj, nosza, fáklyára ne várj, száll az arasznyi nap,
 pajtás; cifra kehelyt és öblöset ám, rajta emelj, üríts,
 mert a bort minékünk Zeus atya és szép Semelé fia
 gondúzónek adá; töltsd a kupát jó tele, benne egy
 s két meszelyt keverőn; serlegeink egyike másikát
 váltsa fel.

(Bordalok I):

Tengertől tengerig

Kemény Ferenc 2500 év európai költészetéből válogatott, 30 nyelvből készített, 150 formahű versfordítása. Kézirat. Kemény Ferenc kiadása, 2005